

LENNART WESTBERG

Stiftelsen norsk Okkupasjonshistorie, 2014

Kungävsågen 7
856 40 SUNDSVALL
Tel. 060-15 69 36

Hej! Var nyligen i kontakt med prof Sundberg och fick
bif bok vars intressanta utdrag jag översänder till
Dig och Östring (samt Tommy).

Bästa hälsn

✓ E-45

118604

Jacob W.F. Sundberg

Tystnadsspiralen

*Ett bidrag till den
juridiska massmediaforskningen*

Institutet för
offentlig och internationell rätt
Nr 96

Det var långt lättare att tro att man hästod inför
tabubeläggning och tystnadsspiral.

lysande e: ipel på

X. CHARLEMAGNE OCH REICHSKANZLEI

(1) Inledning: "Horrido – Fighter Aces of the Luftwaffe"

1986 utkom på Ballantine-förlaget en liten pocket-bok som hette *Horrido*.¹ Horrido var stortyska Luftwaffes segerrop, när piloten skjutit ned en fiende. Boken var skriven av den amerikanske stridspiloten och världskrigsveteranen, överste Raymond F. Toliver, och hans kollega Trevor J. Constable. Förordet var skrivet av en tyske flyggeneralen Adolf Galland, General der Jagtflieger under andra världskriget. Mottot på omslaget lyder "To friendship, fairness, chivalry". Ur innehållet saxar jag följande (min övers.):

Ett kvarts sekel efter andra världskrigets slut är tiden inne att skingra många myter och feluppfattningar om Luftwaffes jaktpiloter som ytterst härrör från den krigstida propagandan. Författarna är inte de första bland historiker som förundrats över det frätande dravel som publicerats å omse sidor under kriget. Med blodet kallt och hjärtat lugnt bör vi nu erkänna att den tyske flygaren var en tapper och hederlig motståndare. (s xiii)

Tysklands flygare kan räkna sig till godo oerhörda och ofta otroliga prestationer i luften. Ett av syftena med denna bok är att redovisa på engelska språket ett urval av deras erfarenheter, i många fall framställda med deras egna ord och ofta hämtade från samtida rapporter. (s xiii f.)

Som släkte besett levde de tyska flygaressen efter soldaternas oskrivna hederscodex. De respekterade de band som måste finnas mellan man och man, både i luften och på marken, om inte, som kanske atombomben förbedar, varje tillstymmelse till tanke och känsla skulle fördrivas från människans själ.

1. Trevor J. Constable & Col. Raymond F. Toliver, *Horrido! Fighter Aces of the Luftwaffe*, Ballantine books, New York, 1968. Introduction by Lieutenant General Adolf Galland, General of the Fighter Arm, 1941-45.

Bland de allierade flygarna som mötte dem är vittnat orden legio de tyska flygarens oslagbarhet och 2014 sportsmannaanda. Sådant som att skjuta på en fiendepilot sedan han hoppat ur sitt plan betraktade tyskarna inte som strid utan som mord, och från denna regel avvek de aldrig. Och därför finns det ingen fläck på deras krigsmannaära i krigstid. (s 371-372)

Aldrig svek de tyska jaktpiloterna sina mannaseder, och det är såsom män som de i vapenskiftenas historia skrev ett av de mest färgstarka och otroliga kapitlen. (s 372)

Bland bilderna i boken finns en som visar generalen Galland och översten Toliver i Gallands hem i Tyskland tillsammans med flygaresset Erich Hartmann som räknade 352 segrar i luften. Det är tankeväckande att finna en sådan ömsesidig uppskattning och respekt, grundad på mandom och västerländska föreställningar om ridderlighet. Atmosfären beror icke enbart på det att kuppen i Prag 1948 till sist drev européerna samman i NATO-alliansen och att de kontakter som där knöts efterhand blev till ett väldigt nätverk. Att tyskarna kom med i detta och blev föremål för de andras beundran, särskilt sedan man i Korea och på andra ställen på nytt indragits i jaktstrider, var förstås viktigt. Men den ömsesidigt respektfulla atmosfär som boken *Horrido* visar är uttryck för något mera. Det är en fråga om en särskild västerländsk ridderlighetskultur, som odlats i Västerlandet sedan korstågens och riddarsagornas tid.

Detta må vara en bakgrund till vad som nu följer.

(2) *Charlemagne*

Den stortyska armén innehöll också betydande styrkor med frivilliga från Europas alla länder – litet på samma sätt som den armé med vilken Napoleon drog mot Moskva en gång också vimlade av andra européer än fransmännen. Det var en brett omfattad önskan att få göra en insats i kampen mot bolshevismen som appellerade och som tyskarna tillgodogjorde sig. Det var ett gott soldatmaterial och småningom hamnade merparten i elitförbandet Waffen-SS. Härav uppstod Europahären som bestod av 38 divisioner med frivilliga från 32 nationer. Det har beräknats att Waffen-SS bestod bl.a. 400.000 tyskar från Stortyskland, 300.000 s.k. folktyskar rekryterade mest från de tyska områdena i Östeuropa, Ungern, Rumänien m.fl. Till detta kom 250.000 icke-tyskar, bl.a. 25.000 holländare, 8.000 belgare, 7.000 norrmän, 8.000 danskar, 200 svenskar, 1.500 finländare och 700 schweizare.

Det har antagits att knappt 60.000 fransmän gjorde krigstjänst på den tyska sidan. En fransk frivillighetskår uppsattes i juli 1941 – *Légion Volontaire Française* eller LVF. Det var ett helt franskt förband med utvalt folk, inledningsvis 5.800 man med franska officerare och franska regementen. Fransmännen slogs på ostfronten med oerhörd tapperhet och led väldiga förluster. Efter sovjetoffensiven på mittfronten i juni-juli 1944 återstod av förbandet 1.000 man. Man samlade resterna av alla franska enheter, och tog ut de fransmän som tjänstgjorde i andra enheter, samt nya franska rekryter, och gjorde av detta 33 *Waffen-Grenadier-Divisionen* i *Waffen-SS* med beteckningen *Charlemagne*.

Divisionen *Charlemagne* led våldsamma förluster – cirka 2.000 man föll – vid striderna i Neustettin i början av mars 1945 men till sist lyckades 1.100 man slå sig fram till de tyska ställningarna vid Oder. Divisionen hade smultit ihop till ett regemente och togs ur strid för att vila upp sig vid Neustrelitz norr om Berlin. 16.4.1945 inledde Röda Armén vid Oder och Neisse den storoffensiv som åsyftade att inringa och erövra Berlin. 17.4.1945 kom Hitlers order till *Charlemagne* att ingå i Berlins försvar. I det läget var det liktydigt med en dödsdom.

Charlemagne omorganiserades nu så att allenast frivilliga skulle delta i striden, de andra fick utgå till arbetskommandon. Det blev 700 man villiga att slåss till slutet, fördelade på två bataljoner, *Fernet* och *Hauss*. 20.4.1945 nådde de första av Röda Arméns stridsförband fram till Storberrlins stadsområde och började inringa staden. Natten 23/24 fick *Charlemagne* order att försvara *Reichskanzlei*. Nästa natt fick den franske befälhavaren *Krukenberg* order av stadskommandanten, general *Weidling*, att övertaga resterna av *Division Nordland* med de nordiska frivilliga från divisionschefen *Ziegler*. Denne sattes i husarrest efter att mot Hitlers order ha försökt rädda utländska frivilliga ur Berlin.

(3) *Slutstriden*

Den 11. SS-pansargrenadjärdivisionen *Nordland* hade pressats tillbaka av Röda Armén och levererat stor batalj vid stora hästsportbanan ute i *Karlshorst*. Därifrån hade man retirerat till *ASEA-fabrikens* stora komplex i Berlin som förvandlats till fästning. Sedan ryssarna satt in grovt artilleri måste man emellertid fortsätta reträtten in i Berlin. När *Krukenberg* fick förbindelse med *Nordland*, hade styrkan smält samman till ett hundratal man. Resterna av *Nordland*-divisionen grupperade sig de sista dagarna strax söder om *Reichskanzlei* och *Wilhelmstrasse* kring *Anhalter*

Bahnhof Friedrichstrasse. Den till kapten befördade svensken Hans Gösta Pehrsson tog befälet över kompaniet.

Kvällen 27.4.1945 underställdes Pehrsson Reichskanzlei med två *Schützenpanzerwagen*. Fråga är om sådana bepansrade halvbanddrivna manskapstransportvagnar som i svenska militära sammanhang kallas kp-bilar eller karrosspansarbilar. De har plats för 8-10 man och är beväpnade med kulsprutor och granatkastare. Pehrssons order var att hålla kontakten med övriga förband kring Reichskanzlei. Det berättas att Pehrssons befälsvagn sköts i brand på Friedrichstrasse 30.4.1945, varvid föraren, Ragnar Johansson från Stockholm, stupade. Samma natt tog Hitler sitt liv i Reichskanzleis bunker. Men slutfasen beskrivs av ett ögonvittne Frans Bereznyak på ett annat sätt:

Den 1 maj fick vi order att samlas vid järnvägsstationen Friedrichstrasse för ett utbrytningsförsök över Weidammer Brücke. Pehrsson tog farväl av var och en och sa: "Kriget är slut. Rädde sig den som kan." De flesta av oss samlades vid Weidammer Brücke för en utbrytning till de tyska styrkorna norr om Berlin. Försöket var dömt att misslyckas. Bron låg under rysk kulspruteeld. Vid 4-tiden på morgonen forcerade min vagn bron. ... vi körde som besatta och som genom ett under lyckades vår pansarvagn bryta sig igenom till Stettiner Bahnhof i Norra Berlin. Efter ett par minuter anlände ytterligare en av våra pansarvagnar. Det var en granatkastarvagn ur den svenska plutonen. Den hade fått en träff i kylaren och och vi tog den på släp. Den svenska besättningen stannade kvar i vagnen. I en gatukorsning slets plötsligt vajern av. Samtidigt såg jag ryska stridsvagnar på en tvärgata 100 meter bort. Jag ropade "Framåt" till min förare. Men det var för sent. Jag såg flera mynningsflammar och sedan sköts båda våra vagnar i brand. Den svenska pansarvagnen for vidare som en fackla i vinden.²

2.5.1945 kapitulerade general Weidling. Den ryske krigsfotografen Mark Redkin tog en bild utmed Friedrichstrasses fortsättning, Chausseestrasse i norra Berlin. På bilden ser man den svenska plutonens karrosspansarbil SS-900 015, med en stupad intill. Det är en bild till heder och ära för den svenska plutonen och dess siste chef, kaptenen Hans Pehrsson och hans stupade förare, Ragnar Johansson från Stockholm.

Under årens lopp har denna bild många gånger använts i internationella publikationer om kriget, men sällan med korrekt text.

2. Återgivet efter Lennart Westberg, "Svenska krigsfrivilliga i tyska Waffen-SS 1941-1945", Armémuseum 1984-1986, Meddelande 35-36, s 282 f.

(4) Dom över död man

Alltför mycket av vad som hände under andra världskriget har drabbats av tystnadsspiralen. De besked dagens massmedia gärna kolporterar låter förstå att vi av hjärtat sympatiserade med de allierade mot tyskarna och att neutraliteten närmast var en läpparnas bekännelse. Ulf Nilsson i Expressen har formulerat det så här:

Den senaste tidens debatt om neutraliteten ... har sorgfälligt underlåtit att ta upp vissa elementära fakta. Nämligen följande: Sveriges regering proklamerade neutralitet under det andra världskriget. I svenska folkets djup fanns däremot ingen neutralitet: vi hatade nazisterna.³

Detta må vara en spridd uppfattning – numera. Men fråga är om det inte är reflexen av en viss inställsamhet mot västmakterna. Eftersom vi ville in i Europarådet där västmakterna dominerade föreföll det säkert många klokt att låta förstå att vi egentligen hela tiden hållit på dem. Men verkligheten var mera komplicerad.

Inom svenska krigsmakten visste man både under och efter kriget rätt väl vad som skett i skogen vid Katyn i mars 1940 då 14.700 polska officerare, jordägare, fabrikanter och tjänstemän sköts till döds. Vi visste kanske inte då texten till politbyråns beslut i saken⁴ men vi visste att det politiskt-filosofiska budskapet i marxism-leninismen krävde att de alla togs av daga såsom ondskefulla "kapitalister". För oss som var med på den tiden var detta den första realiteten och vi hade ingen anledning att önska Sovjetunionens seger för att bidra till vår egen snabba hädanfärd. Däremot hade vi goda skäl att bidra till att förhindra sådan seger, t.ex. genom att gå ut som frivilliga i Finland. Om fruktan för kommunisterna var den första realiteten, var fruktan för nazisterna den andra. Sådan fruktan hystes först och främst av judarna för den nazistiska raslärans skull, men den drabbade ju icke andra svenskar (till skillnad från kommunisternas klasslära). Däremot hade kommunister och socialdemokrater all anledning att frukta nazisterna av politiska skäl. Även om vi tyckte bättre om västmakterna var det Sovjetunionen och Stortyskland

3. Ulf Nilsson, "Sverige har aldrig varit neutralt", Expressen 7.1.1991.

4. Politbyråns beslut 5.3.1940, sådant det återgivits i DN 24.10.1992, s A 14, lyder bl.a. som följer: "Med anledning av att alla dessa är förhårdade och oförbätterliga fiender till sovjetmakten anser SSSR:s NKVD det nödvändigt att SSSR:s NKVD får i uppdrag att: 1. frågan om de 14.700 före detta polska officerare, tjänstemän, jordägare, poliser, funktionärer i den militära underrättelsetjänsten, gendarmer, bosättare (militära) och fängelsevakter ... avgörs med högsta prioritet och att det döms till det strängaste straffet – arkebusering. ..."

Stiftelsen Norsk Okkupasjonshistorie, 2014

som var våra grannar och därmed bestämde realiteten. Så länge Sovjetunionen och Stortyskland jämlikt Ribbentropfpakten var i förbund var det lätt att, åtminstone platoniskt, sympatisera med västmakterna och norrmännen gick så långt som till att chartra ut hela sin handelsflotta till dem, men förtroendet fick sig en knäck när det visade sig att de arbetade på att dra in oss i kriget. Att ta ställning blev svårare sedan kriget brutit ut mellan Stortyskland och Sovjetunionen och västmakterna allierat sig med den senare, djupt fruktade makten.

Frågan kan väl ställas om denna inställsamhet, som nu genom tystnadsspiralen förvandlats till en andra natur hos de nya generationerna, egentligen betjänat oss så väl. När man begrundar det budskap som Horrido förmedlar och skildringen av hur den svenska plutonen gick under i kampen om det brinnande Berlin, kan det icke då tänkas att man bland västmakterna haft större respekt för svenskar med en karskare svensk hållning så att man kanske t.o.m. kunnat kosta på sig erkänn-samma ord av samma slag som man där ägnade sina verkliga fiender under det stora kriget?

XI. ICKE-PERSONER

(1) *Inledning: om tabu och person*

Tystnadsspiralen är benämningen på ett fenomen som förvrider synen på unga människor, förvandlar frågor till icke-temata, och händelser till icke-händelser. Men saken har också en personlig sida: den skapar icke-personer.

Fenomenet har framför allt noterats på den marxistiska sidan. I Socialistlägret berodde fenomenet särskilt på den marxistisk-leninistiska läran om de två medvetenhetssfärerna, som följer av synsättet att människans villkor uteslutande bestäms av ekonomiskt-materiella faktorer och icke av idéer. Till denna den materialistiska lärans grundsatser hör att allenast (det kommunistiska) Partiet har objektiv medvetenhet, verklig kunskap. Folket däremot har endast den medvetenhet som bestäms av de exploaterade arbetarnas materiella villkor. Läran försätter därför Partiet och folket i två olika sfärer av medvetenhet. Effekterna därav går långt. Folket som bara har sin materiellt bestämda, falska medvetenhet kan då icke skilja mellan rätt och orätt på samma sätt som Partiet ser skillnaden eftersom det besitter den objektiva medvetenheten. Eftersom folket icke kan skilja på rätt och orätt finns det ingen rättskänsla att vädja till. I stället måste systemet spela på fruktan. Därför blir terroristisk maktanvändning karakteristisk för den marxistisk-leninistiska Parti-staten. Vidare får folket aldrig mottaga sådan information, som inte står i överensstämmelse med Partiets medvetenhet, om icke marschen framåt mot den kommunistiska utopin skall äventyras. Partiet måste fördens skull ha total kontroll av informationsförmedling. Det betyder att den marxistisk-leninistiska Partistaten karakteriseras av en allt genomträngande